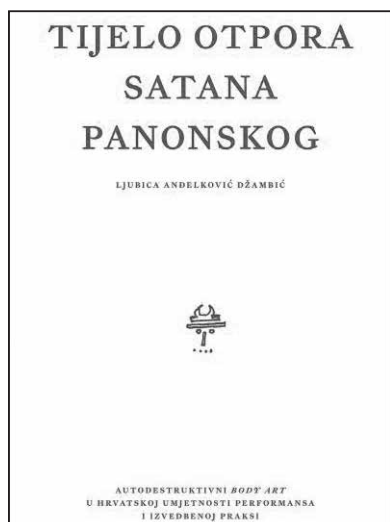

VIŠNJA KAČIĆ ROGOŠIĆ

Rasplitanje predaja

LJUBICA ANĐELKOVIĆ DŽAMBIĆ:

Tijelo otpora Satana Panonskog – autodestruktivni body art u hrvatskoj umjetnosti performansa i izvedbenoj praksi

Sandorf, Zagreb, 2022.

Godina 2022. donijela je u tiskanoj formi istraživački kuriozitet pod nazivom *Tijelo otpora Satana Panonskog – autodestruktivni body art u hrvatskoj umjetnosti performansa i izvedbenoj praksi*, posvećen fenomenu vinkovačkoga multimedijeskog umjetnika Ivice Čuljka, čiji se život i djelovanje i tri desetljeća nakon njegove smrti, 1992. godine, još uvijek neumitno prepliću u jedan od kontroverznih mitova hrvatske supkulturne scene. Autorica Ljubica Anđelković Džambić predstavila je metodološki iznimno dosljedan pothvat kojim uspješno provjerava i potvrđuje tezu o Čuljku kao začetniku autodestruktivnoga *body*

arta u hrvatskom performansu. Potvrdu temelji na dugotrajnom i detaljnom istraživanju, a argumentira pomno selektiranom i obilno predočenom raznovrsnom građom: umjetničkim radovima, brojnim prvi put objavljenim i usustavljenim neumjetničkim podacima iz privatnih arhiva, službenom dokumentacijom, usmenom predajom, kao i tekstovima iz masovnih medija i s društvenih mreža. S obzirom na utvrđenu snažnu ovisnost estetskoga i izvanestetskoga – multimedijeskog opusa koji se veže u promišljenu poetiku i životnih okolnosti samoga umjetnika te njegove borbe za slobodu vlastite razli-

čitosti – Ljubica Anđelković Džambić pronalazi različita teorijska uporišta provedenoj analizi Čuljkova opusa uglavnom s područja teatrologije, teorije izvedbe, muzikologije, kulturologije i *queer* teorije. Na kraju, ali ne i manje važno, kao predstavnica nove mlade alternativne scene devedesetih godina 20. stoljeća (samostalna izvođačica i članica skupina Bijesne gliste i Daklelososi) te suradnica bendova Babilonci i Onaj Dječak, ispisani tekst oplemenjuje specifičnom posvećenošću one koja s naslovnim umjetnikom dijeli i performersko i glazbeno iskustvo stvaranja izvan matice.

U izdanju Sandorfa, knjiga ponajprije plijeni bjezinom naslovnice kojom se sugerira provedeno „iskupljenje“ estetike Satana Panonskog te kontrastom s crvenim slovima i Čuljkovim crtežom s letka namijenjenog *mail art* pošiljkama, što upućuje na njegov prepoznatljiv stvaralački materijal – vlastitu krv. Privatni je život stigmatiziranoga umjetnika, naime, obilježen osudom za umorstvo i višegodišnjim boravkom u neuropsihijatrijskoj bolnici te društvenim položajem zatočenika i izopćenika, dok je njegov umjetnički rad posljedično nerijetko procijenjen kao djelovanje „impulzivnog ekscentrika bez znanja i mogućnosti kontrole svojih javnih nastupa“. Taj ishitreni zaključak autorica uvjerljivo osporava postupnom, minucioznom i obuhvatnom raščlambom te dojmljivom interpretacijom cjelovitoga umjetničkog pothvata Satana Panonskog, životnih i društvenih okolnosti u kojima radi, kao i odnosom prema hrvatskoj glazbenoj i performerskoj sceni. Knjigom je predstavljen glazbeni, izvedbeni, književni i likovni opus Ivica Čuljka – poznat tek fragmentarno i mahom na alternativnoj sceni – kao i percepcija samoga umjetnika, pri čemu se izdanje u prvome dijelu vodi umjetnostima i medijima u kojima se Čuljak izražava, dok je drugi dio posvećen mnogostrukosti njegovih identiteta, obrađenih također u zasebnim poglavljima.

Premda je Satan Panonski ime koje se izjednačava s pankerskom glazbenom scenom i krvavim bodiartističkim nastupima, autorica otvara pogled u njegov svijet korakom unatrag te uvodno analizira književne

tekstove – poetske i prozne – zajedno s manifestima i dokumentacijom koja spomenuti rad uokviruje i pridružuje željenim nazivnicima. Tumačeći je kao tematsku i stilsku osnovu bodiartističkih i glazbenih performansa, posebnu pozornost posvećuje „performativnoj poeziji“ (namijenjenoj scenskom izvođenju) te njezinim izdvojenim značajkama, poput nihilističkoga stajališta, estetike šoka, očiđenja jezika, transformacije zbilje, kreiranja izmišljenih identiteta kao načina suočavanja s traumom te preokupacije tijelom i tjelesnošću, smrću ili seksualnošću, koje redom podnose medijski transfer u druge oblike stvaralaštva. Nadalje, rekonstrukcijom odabranih bodiartističkih performansa Satana Panonskog (1989.–1991.) koji su umetnuti u glazbeni nastup te su jedan od najpoznatijih aspekata njegove „poetike otpora“, Ljubica Anđelković Džambić obrađuje temeljne značajke, strukturu i dramaturgiju „oslobađajućih“ realizacija „tijela otpora“ i proizvodnju identiteta Drugoga kao i njihov neposredni odjek među gledateljima, čime dokazuje promišljenost umjetničke ekspresije u smislu postojanja jasnoga temelja, koncepta i ciljeva tih društveno i umjetnički marginaliziranih izvedbi. Analizu dopunjuje izdavanjem sjecišta glazbe i performansa te upisivanjem njegovih performativnih činova u kontekst glazbenoga performansa u Hrvatskoj i svijetu (posebno u odnosu na energičnu tjelesnost pankerskih koncertnih izvedbi) te opisom Čuljkova antimodnog performansa (samostalnoga kreiranja i nošenja specifične odjeće za nastupe) kojim potvrđuje svoje dominantne teme, ali se i opire stilu i praksi pankerske uniformiranosti. Ne ostavljajući ni jedan aspekt stvaralaštva izvan fokusa, prikaz zaokružuje sažetom prezentacijom manje poznatih fanzina i *mail arta* te crteža, grafika, slika i kolaža kojima umjetnik ujedno oprema vlastite književne radove i glazbene albume. Stoga knjiga dosljedno uključuje i popis dokumenata iz arhive Ivica Čuljka, pregled bibliografije, koncertne djelatnosti i diskografije, kao i fotodokumentaciju o njegovu životu i umjetničkom djelovanju.

Kako bi upotpunila, ali i usložila viđenje njegova kreativnoga djelovanja, autorica Čuljkov rad predstavlja

u odnosu na njegovu društvenu obilježenuost i višestruku marginaliziranost te autoterapijsku potrebu da svoje traumatično iskustvo umjetnički oblikuje. Objavljajući povijesnu pozadinu umjetnikova stigmatiziranoga položaja u društvu, detaljno prikazuje okolnosti razvoja, razloge preuzimanja i načine manifestacije više rubnih identiteta koje gradi i predstavlja (mentalni bolesnik, ubojica, *queer* osoba, *punker* – ratnik, pripadnik supkulture mladih), dok završno obrađuje izraženu mitologizaciju Satana Panonskog u različitim vrstama urbane predaje, oblicima njihove proizvodnje (npr. svjesnom automitologizacijom) i u sredstvima širenja (npr. usmenom predajom, putem fanzina, masovnih i, postumno, digitalnih medija), a koje ponajviše iskrivljuju percepciju biografije, ekscesnoga ponašanja, sudjelovanja u ratu i smrti Ivice Čuljka.

„Moja je slika objavljena javno, a ja sam ipak ostao nevidljiv“, početni su stihovi pjesme *Oči u magli* Satana Panonskog. Ljubica Anđelković Džambić prihvaća ih i kao izazov i kao dug, posvećujući petsto stranica bogatoga knjižnog izdanja jednom zadatku: da se Ivicu Čuljka učini vidljivim. Međutim, uspješnom realizacijom spomenutih zadataka, domaćoj teatrologiji postavlja više novih izazova, poput provjeravanja iskoristivosti novoga ponuđenog termina primijenjenoga performansa (što ga autorica razložno prezentira), kao i raspisivanja njezina završnog kratkog nacrtu za kronologiju hrvatskoga autodestruktivnog *body arta*. Zbog svega toga knjigu *Tijelo otpora Satana Panonskog – autodestruktivni body art u hrvatskoj umjetnosti performansa i izvedbenoj praksi* vrijedi ne samo pročitati nego joj se i vraćati.